

Genante vertoning

De Europese verkiezingen voldeden ook dit jaar weer geheel aan de verwachtingen. De opkomst was inderdaad laag. Veel kiezers hadden wederom geen idee waar het om ging. De uitslag weerspiegelde, zoals gewoonlijk, bovenal de *nationale* populariteit van de partijen.

Traditiegetrouw konden we ons naar hartenlust ergeren aan de hypocriete reacties. De media betreurden de geringe belangstelling, waar ze zelf aan hadden bijgedragen door jarenlang het Europees Parlement te mijden alsof er de Mexicaanse griep heerste. Tweede-Kamerleden huilden krokodillentranen over de geringe populariteit van hun partijrivalen en snotterden dat het Europees Parlement straks best belangrijk wordt.

De grootste verliezer was de PvdA. Deze partij zat al langere tijd in de electorale versukkeling, maar weet haar nederlaag vooral aan haar Europese lijsttrekker en zijn campagne. Thijs Berman was eigenlijk de verkeerde keus, ook al hadden de partijleden hem zelf gekozen en geprezen als onversneden sociaaldemocraat. Ook de uitgedragen boodschap moest het ontgelden als 'inconsistent', hoewel deze was gebaseerd op het verkiezingsprogramma van Pronk c.s., dat door de hele partij nu juist bejubeld was als pro-Europees en toch kritisch! Partijleider Wouter Bos had Berman op een zeer originele wijze gesteund, namelijk door zich tijdens de campagne niet te vertonen en vervolgens op euroscepticus René Cuperus te stemmen, die zijn lijststaanvoerder voortdurend voor de voeten had gelopen.

De grootste winnaar was de Partij voor de Vrijheid (PVV). Geert Wilders verklaarde dat het Europees Parlement diende te worden afgeschaft. Hij wees Barry Madlener en enkele kompanen aan om de volksvertegenwoordiging in Straatsburg van zijn doodvonnis op de hoogte te stellen. Op het programma stond verder het opdoeken van de hele Europese Commissie, op de commissaris 'voor economische zaken' na. De EU moet zich alleen met de economie bezighouden, de rest kan Nederland zelf wel. Wilders verkondigde dat tientallen miljoenen moslims Europa uitgezet moesten worden; eveneens geen geringe opgave, al was het maar omdat deze er helemaal niet zijn. Verder kreeg oud-makelaar Madlener als zoekopdracht mee de PVV-ers politiek te huisvesten in een Europese fractie. Hij vond echter niets van zijn gading en betoonde zich hierover vervolgens zeer verheugd: nu hoefde hij géén compromissen te sluiten. Duidelijkheid voor de Neder-

landse kiezer was belangrijker dan invloed in Europa. Op de uitslagenavond stond Madlener met recht te stralen: hij had met een boodschap die lichtjaren van de politieke werkelijkheid afstaat, de status van een ster verworven.

Gevestigde partijen, op GroenLinks en D66 na, gedroegen zich als de politieke gevangenen van de PVV en lieten hun electorale manoeuvreerruimte ernstig beperken door Wilders' populariteit. Ook zij gingen de ontevreden kiezers naar de mond praten: hoe minder 'Brusselse bemoeienis' hoe beter. De Europese begroting? Halveren die handel! In Nederland was Europa uit. Zelfs kwaliteitskranten voedden de eurosceptis door levensgrote foto's af te drukken van lege bankjes in het Europees Parlement. Omdat de burgers het anders niet konden volgen, werden de tv-debatten versimpeld tot de tegenstellingen vóór of tegen Europa en vóór of tegen de toetreding van Turkije.

Een genante vertoning: media, nationale politici noch kiezers namen de Europese verkiezingen erg serieus. Het Europees Parlement kampt bij ons onmiskenbaar met een probleem van legitimiteit. De laatste jaren werden er gelukkig van alle kanten remedies gesuggereerd. Deze hebben evenwel als gemeenschappelijk kenmerk dat we er niets mee opschieten. Zo is, behalve door Wilders, zelfs door enkele medewerkers van *Clingendael* geopperd de nationale parlementen alle taken van het EP te laten overnemen. Het betreft hier helaas losse flodders uit de denktank, waar alleen de ganzen in het omringende park van zullen hebben opgekeken. Het succes van de EU berust nu juist op het evenwicht tussen de Europese instellingen. Eén institutie eruit gehaald en het bouwwerk stort in elkaar. In Brussel voltrekt zich het hele proces van voorbereidingen, lobby's en alle fasen van ambtelijke en politieke besluitvorming. Wie daar greep op wil krijgen, moet er zelf bovenop zitten. De beslissingsmachinerie loopt geheel vast als de wetgeving uitsluitend vanuit zeventwintig 'compromisloze' nationale perspectieven wordt beoordeeld. De meerwaarde van het EP zit hem nu juist in het op één – breed geaccepteerde – noemer brengen van de talloze uiteenlopende belangen en politieke visies in Europa.

Een andere veel gehoorde stelling luidt dat het Europees Parlement in *democratisch* opzicht *tekortschiet*: het kan geen regering in of uit het zadel helpen en bij verkiezingen gaat het dus ook niet om de essentiële machtsvraag. Juist de strijd tussen regering en oppositie trekt aandacht van

media en kiezers. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen, zou de EU dus een al dan niet federale regering moeten hebben. De kans hierop is echter vooralsnog nihil. Integendeel, alom regeert juist de angst voor een 'Europese superstaat'.

De vergelijking van het EP met nationale parlementen valt bovendien niet alleen negatief uit. Het mag deze Europese instelling dan aan spektakel ontbreken, maar bepaald niet aan *directe invloed* op de uitkomst van de besluitvorming, via zijn 'medebeslissingsrecht'. Meerderheden vormen zich per onderwerp. De volksvertegenwoordiging kent daardoor geen dominantie van de regeringspartij(en) die de oppositie jarenlang buitenspel zet.

Verder wordt al jarenlang van wetenschappelijke zijde gepleit voor '*politisering*' van Europese onderwerpen. Een bizar en naïef advies aan beroeps politici, alsof deze dat zelf niet kunnen bedenken. De reden dat Tweede-Kamerleden zich weinig met Europa inlaten, is simpel: ze menen er juist niet mee te kunnen scoren. EU-thema's laten zich nauwelijks kunstmatig politiek opspelen. Dit komt onder meer door de technische dimensie, het langdurige proces waar ze deel van uitmaken en als gevolg hiervan de geringe belangstelling van media en publiek.

Een recente variant is dat politici de burgers aanzetten tot een breed maatschappelijk debat over de EU. Zo'n algemene oproep van bovenaf is natuurlijk zinloos. Burgers komen pas in het geweer als ze zich betrokken weten bij wat er op het spel staat.

In het EP wordt op alle fronten intensief politiek bedreven. Conflicten zijn aan de orde van de dag. 'At the end of the day' worden er echter steeds weer compromissen gesloten. Dit is een noodzakelijke voorwaarde om de EU bestuurbaar te houden en te voorkomen dat het EP aan zijn grootschaligheid ten onder gaat. Hier wordt echter een stevige politieke prijs voor betaald: partijen en individuele parlementsleden zijn minder herkenbaar dan in nationale parlementen.

Conclusies. Het maatschappelijk verkeer trekt zich steeds minder aan van nationale grenzen. Dit vergt een organisatie van de democratie op een hiervoor passende Europese schaal. De aangepaste institutionele vormgeving van de pionier van de Europese integratie Jean Monnet maakt het mogelijk ook met zevenentwintig lidstaten vruchtbaar samen te werken. Daarom moeten we deze constructie koesteren, ook al is zij niet ideaal. De EU kent een andere vorm van democratie dan we gewend zijn in het klassieke staats-denken, maar deze is niet per definitie van een (veel) lagere orde.

De marges voor zinvolle veranderingen zijn klein, maar niet geheel afwezig. Het belangrijkste is dat 'het Binnenhof' op een meer politiek volwassen manier met de europeanisering zou moeten omgaan. Veel nationale politici hebben zich slapend gehouden voor Europese

ontwikkelingen en toen ze uit hun coma ontwaakten, gingen ze afstotingsverschijnselen vertonen: hoe minder EU, hoe beter. Impopulaire maatregelen in eigen land zijn de schuld van Brussel. Onwetende burgers wordt een rad voor ogen gedraaid.

Het is daarom de hoogste tijd voor een nieuwe politieke eerlijkheid. Europeanisering is een onomkeerbaar proces. De taken van de EU drastisch terugschroeven, is echt een achterhaalde optie in onze tijd van mondialisering. Europese wetgeving vloeit niet voort uit tomeloze Brusselse bureaucratische regeldrift, maar uit gebleken maatschappelijke behoeften. Denigrerend over Europarlementariërs spreken kan niet verbloemen dat de macht verschuift richting Brussel en Straatsburg. Structurele aandacht voor de EU in het onderwijs en de media is geen hobby van eurozeloten, maar een noodzakelijke voorwaarde voor democratische oordeelsvorming: kiezers gaan in de contra-mine als ze moeten stemmen zonder te weten waarover.

Den Haag kampt met een ernstig politiek klimaatprobleem. Als dit niet ingrijpend verandert, zal bij volgende Europese verkiezingen weer een partij hemeltergend hoog scoren met gezwets in de ruimte.

Dr Bob van den Bos is politicoloog en oud-lid van de Eerste Kamer, de Tweede Kamer en het Europees Parlement voor D66.